

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/95/59-64>**Zeynab Rüstəmovə**

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

ORCID: 0009-0000-0681-1582

zeynab.rustamova@sport.edu.az

**MÜASİR ALMAN DİLİNƏ DAXİL OLAN YENİ VƏ XARİCİ JARQONLAR
(SLEQANLAR) VƏ ONLARIN DİLƏ TƏSİRİ****Xülasə**

Məqalə gənclərin müasir alman dilində olan danışıq və ifadə vasitələrinin öyrənilməsinə həsr edilmişdir. Sosial linqvistikə, mədəniyyətlərəarası ünsiyyət, ekolinqvistikə və praqmalinqvistikə sahəsində bilikləri birləşdirəcək gənclər jarqonunun hərtərəfli tədqiqini zəruri görür. Bu çərçivədə alman gənclərinin müasir dilinin aşağıdakı aspektləri nəzərdən keçirilir: struktur (söz əmələ gəlməsi, lüğətin zənginləşdirilməsi), semantik (sistem daxili münasibətlər) və praqmatik (alman gənclərinin nitq davranışı).

Məqalə müasir gənclik jarqonunun alman dilində çoxölçülü təsvirindədir. Burada gənclik jarqonunun söz yaradıcılığı və semantik xüsusiyyətlərini müəyyən etmək üçün gənclik jarqonunun müasir leksikoqrafik mənbələrindən götürülmüş və əvvəllər təhlil olunmamış material təhlil edilir. Alman gəncləri öz dəyərlərini, duyğularını və dünyagörüşlərini dildə ən dəqiq ifadə edən leksemlər yaratmaq üçün müxtəlif sözyaratma üsullarından istifadə edirlər. Alman gənc jarqonunun lüğəti söz yaratmaq üsulu ilə tamamlanır.

Ünsiyyət üçün jarqonlar və sleqanları müəyyən etmək üçün müasir alman gənclərinin gündəlik ünsiyyətindən nümunələr nəzərdən keçirilir.

Bu məqalə jarqonun əsas xüsusiyyətlərini araşdırır, qrammatik komponent vasitəsilə onun fəaliyyət xüsusiyyətlərini təhlil edir.

Açar sözlər: alman dili, lüğət, jarqon, gənclik jarqonu, söz, dilçilik

Zeynab Rustamova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sports

ORCID: 0009-0000-0681-1582

zeynab.rustamova@sport.edu.az

**New and foreign slangs entering the modern
German language and their influence on the language****Abstract**

The article is devoted to the study of young people's means of speech and expression in the modern German language. It calls for a comprehensive study of youth slang, which will combine knowledge in sociolinguistics, intercultural communication, ecolinguistics and pragmalinguistics. In this framework, the following aspects of the modern language of German youth are considered: structural (word formation, vocabulary enrichment), semantic (systematic relations) and pragmatic (speech behavior of German youth).

The article is a multidimensional description of modern youth slang in German. Here, previously unanalyzed material taken from modern lexicographic sources of youth slang is analyzed in order to determine the word creation and semantic features of youth slang. German youth use various word-building techniques to create lexemes that most accurately express their values, emotions and worldviews in the language. The vocabulary of German youth slang is supplemented by the method of word formation.

In order to identify slangs and slangs for communication, examples from everyday communication of modern German youth are considered.

This article examines the main features of slang, analyzes its functional features through the grammatical component.

Keywords: *German language, dictionary, slang, youth slang, word, linguistics*

Giriş

Alman dili dünyanın əsas dillərindən biridir və Avropa İttifaqında ən çox danışılan dildir. Statistika görə, bu gün Avropada digər Qərbi Avropa dillərindən daha çox insan alman dilində danışır. Alman dili kifayət qədər köhnə dildir. O, 1200 il əvvəl mövcud olub və 200 ildən artıqdır ki, normativ standart (ədəbi dil) malikdir. Təbii ki, alman dili daim dəyişir və ən dramatik dəyişikliklər son illərdə qloballaşma prosesinin inkişafı və sözlərin başqa dillərdən, əsasən də ingilis dilindən alınması ilə baş verib. Alman dili Almaniyada və alman dilli ölkələrdə hər yerdə başa düşüləcək və müvafiq olaraq ölkənin qonaqları ilə ədəbi dildə ünsiyyət qurmağa davam edəcəkdir. Alman dili təkcə Almaniyada və alman dilli ölkələrdə ünsiyyət dili deyil, həm də Avropa və dünyada bir çox insanın danışdığı dildir.

Alman dili Almaniyada, Avstriyada, İsveçrədə, həmçinin Lixtenşteyn və Lüksemburqda rəsmi dildir. Alman ədəbi dilinin yüksək alman dialektləri əsasında yekun ümumi formalaşması XVII əsrə təsadüf edir (Qurbanov, 2004: 124).

Alman sosioloqlarının araşdırmaları göstərdi ki, XX əsrin 90-cı illərində Almaniyada “alternativ, gənc həyat tərzini” xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. İctimai inkişafın bu hadisəsi gənclik dili adlanan formada öz linqvistik ifadəsini tapır. Alman cəmiyyətinin həyatında gənclərin rolunun güclənməsi dil sistemində jarqonun mövqeyinin güclənməsi və təsirinin artmasıdır.

Fransız dilçiliyində “jarqon” və “sleqan” anlayışlarının tamamilə əks şərhləri mövcuddur. Fransızca Le Grand Robert lüğətindəki “jarqon” termini yalnız müəyyən bir qrupun üzvləri tərəfindən başa düşülə bilən “yanlış, təhrif edilmiş” və ya süni şəkildə yaradılmış dili müəyyən edir. Qeyd etmək lazımdır ki, bütün fransız dilçiləri Robertin bu anlayışların şərhini ilə razılaşmır və onları fərqli şəkildə müəyyənləşdirirlər.

Alman dilçiliyində jarqonun ümumi qəbul edilmiş təriflərindən biri də Edqar Şnayderin tərifidir: Jarqon “peşəkar, sosial və ya mədəni cəhətdən müəyyən edilmiş mühit tərəfindən istifadə edilən qeyri-standart dil çeşidi və ya qeyri-standart lüğətdir”. Arqo lüğəti bir qrupdan digərinə keçən bir çox sosial qrupların mülkiyyəti olduğundan, jarqonun mənası kəskin şəkildə dəyişə bilər. Arqonun ilk təriflərindən biri 1956-cı ildə Smirnitski yazır ki, “genetik olaraq jarqon açıq şəkildə müəyyən bir ixtisas sahəsində danışmaq və ya tanış nitq tərzidir” və bununla da jarqonu ayrıca lüğət deyil, bir üslub kimi təyin edir. Bu tərif jarqon dilin üslubi müxtəlifliyi olmasına əsaslanır (Babayev, 2017: 195).

Arqonun bir xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o, yazılmaqdan əvvəl, adətən şifahi şəkildə çatdırılır və alman dilli ölkədən ölkəyə və şəhərdən şəhərə çox dəyişə bilər. Bu da alman dilində danışanlardan çox kənar dil öyrənənlər üçün alman jarqon sözlərinin tapılmasını və öyrənilməsini çətinləşdirir. Buna görə də müxtəlif sahələrdən alman jarqonları ilə təfərrüatlı bir neçə lüğətlər mövcuddur.

Arqo sözlər qeyri-rəsmidir və tez-tez şəxsi mövzuları ilə əlaqələndirilir, buna görə də bəziləri bir az kobud ola bilər.

Müasir dilçilər də təriflər verirlər. Beləliklə, F.V.Snegirev “gənclik jarqon” ifadəsini “ifadə gücünə malik olan və dostluq münasibətlərində olan gənclərin ünsiyyətində istifadə olunan dəyişən linqvistik vasitələr” mənasında işlədir. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, bəzi dilçilər, məsələn, E.A.Polexin, qeyd edir ki, jarqon danışanların məhdud diapazonuna və semantik sahə seçimində yüksək seçiciliyə malik azaldılmış nitq üslubudur. Yəni hər söz jarqon lüğət kateqoriyasına düşə bilməz və bir qayda olaraq, belə dil vahidləri ədəbi dil normasından xeyli fərqlənir və çox vaxt sərt və murdar semantikaya malikdir.

Müasir alman gənclərinin problemləri H.Reinders tərəfindən aparılan tədqiqatda ətraflı təhlil edilmişdir. Alimin düşündüyü mövzulardan biri də gənclərin özlərini müstəqil şəxsiyyət kimi tanıdıqları jarqon idi. Bu gün gənclik təkcə sosiologiya və politologiyaya deyil, həm də medianın və linqvistik marağın özünün obyektinə çevrilir.

Dilçilər gənc jarqonları standart dil üçün birbaşa təhlükə kimi görmürlər, baxmayaraq ki, onlar artıq rəsmi olaraq Kiezdeutschun yaşamaq hüququna malik olduğunu qəbul edirlər və öz strukturlarının və nümunələrinin inkişafı ilə dil müxtəlifliyinə gətirib çıxarırlar. Alman dili yaranır, burada yeni formalar və yeni ifadələr toplusu yaranır. Kiezdeutschun özəlliyi ondadır ki, bu dildə danışan bir çox əcnəbilər də ünsiyyət prosesində həm klassik alman dilindən, həm də öz ana dilindən istifadə edirlər. Nəticədə, Kiezdeutsch müntəzəm olaraq müxtəlif dillərdən yeni vahidlərlə doldurulur; alman dilinin ən dinamik fəaliyyət göstərən çeşidinə çevrilir, onun inkişafını sanki yavaş hərəkətdə izləyə bilərik. Kiezdeutsch standart alman dilinin təklif etdiyi qrammatik variasiyaları sadələşdirir. Bu baxımdan Almaniyada mövcud olan dialektlərlə yanaşı, gənclik jarqonunu da ədəbi alman dilindən sapma kimi deyil, yeni sosial müxtəliflik kimi qəbul etmək daha düzgündür. Artıq tələffüz sahəsində də, qrammatik sistemdə də, lüğətdə də özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Əslində Kiezdeutsch ədəbi dil üçün təhlükə yaratmır. Problem ondadır ki, öz nitqində Kiezdeutsch və regional dialektlərdən (məsələn, Bavariya dili) istifadə edən gənclər klassik dili tam mənimsəmişlər; onlar dərk etmirlər ki, peşəkar inkişafda və ya sonrakı ictimai fəaliyyətlərdə mühüm rol oynayan standartlaşdırılmış milli dildir (Zavyalova, İlyina, 1984).

Gənclər həmişə bir-birlərini tanımaq və özlərini böyüklər dünyasından fərqləndirmək vasitəsi kimi öz dillərini inkişaf etdirmişlər. Əslində, gənc nəsillər böyüklər onların danışdığı tərzini təqlid etməyə çalışdıqda tez-tez büzülürlər. Ümumiyyətlə, böyüklər gənc nəslin dil koduna şübhə ilə yanaşırlar, Heine kitabının ön sözündə yazır: “Gənclərin dili əksər insanlar tərəfindən müasir tənəzzül forması kimi qəbul edilir, bu, ən yaxşı halda bezdiricidir, lakin ən pis halda ona kömək edir. Digər tərəfdən, müəllif alman gəncləri arasında jarqon kimi istifadə edilən bir çox terminlərin ümumi qəbul edildiyindən daha uzun müddətə malik olduğunu aşkar etdi. Dillər minilliklər ərzində formalaşır, bəzi fikirlər sağ qalır, digərləri isə zaman keçdikcə yol kənarına düşür.

XXI əsrdə Almaniyaya köçənlər və onların nəsilləri gənclərin dilinin formalaşmasında böyük rola malik olublar. Heine əlavə edir ki, alman gənclərinin mədəniyyətində və onun dilə təsirində tarixən qeyri-adi olan daha bir tendensiya var.

Müasir alman dilində jarqon gənclərin özünü ifadə etməsinə və digər yaş qruplarından fərqlənməsinə kömək edən müəyyən xüsusiyyətlərə malik maraqlı linqvistik hadisədir. Əvvəla, gənclərin alman dili rəsmi dildən daha ifadəli və emosionaldır. Gənclər öz düşüncələrini və hisslərini ifadə etmək üçün bir çox emosional ifadələrdən, tonlardan və jestlərdən istifadə edə bilirlər. Alman gənc jarqonunun əsas xüsusiyyətlərindən biri də alınma leksemlərdən istifadə edilməsidir.

Məşhur ingilis sosiolinqvistlərindən və jarqon tədqiqatçılarından biri olan E.Partric bunu “çox kövrək, qeyri-sabit, kodlaşdırılmamış və tez-tez danışdığı sferasında mövcud olan, bir qrupa mənsub olan insanların sosial şüurunu əks etdirən tamamilə nizamsız və təsadüfi leksemlər toplusu” kimi müəyyən etmişdir. Yəni jarqon ayrıca dil çeşidi kimi deyil, müəyyən sosial qrup insanların işlətdiyi söz və ifadələr toplusu kimi təqdim edilirdi ki, bu da jarqonun məhdud lüğət ehtiyatını göstərə bilər. İstənilən dilin jarqonu ilk növbədə orijinallığı, yeniliyi və qısalığı ilə xarakterizə olunur. Arqo sözlər və ya slenqizmlər bizə istənilən vəziyyəti yumorla qavramaq, vaxtı azaltmaq, vəziyyəti sakitləşdirmək və istənilən qrupun üzvləri ilə gizli ünsiyyət qurmaq imkanı verir. Alman jarqon sözlərinə “Pillepalle”, “Pusemuckel”, “Klackermatsch” və “Kladderadatsch” kimi sözlər daxildir. Onların bir çoxunun hərfi tərcüməsi yoxdur. Onların mənasını tam başa düşmək üçün artıq dilin əsas anlayışına ehtiyacınız var.

Milli alman dilinin formalaşma və inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, qeyd etmək lazımdır ki, gənclik jarqonları da müəyyən bir ləhcənin təsiri altında formalaşır (Kondakova, 2003: 65).

Sleqan və jarqon arasında sərhəd çəkməyin həqiqətən vacib olduğunu düşünən dilçilər çox güman ki, bu terminlərin açıqlıq dərəcəsinə görə fərqləndiyi qənaətindədirlər (5). Arqo daha çox qapalı qrupun üzvləri, cəmiyyətin aşağı təbəqələri tərəfindən istifadə üçün nəzərdə tutulmuş gizli bir dildir, jarqon isə daha çox açıq qrup üçün atributdur - bu, müəyyən bir yaş və ya peşəkar qrupun xüsusiyyətidir.

Arqo cəmiyyətin məxfi olmayan elementləri, adətən cinayətkarlar arasında inkişaf etmiş sosial dialektdir (sosioloq). Bu, qanuna tabe olan cəmiyyətlə ziddiyyət təşkil edən cinayət birliyinin üzvlərini cəmiyyətin fərqli bir hissəsi kimi müəyyən etmək üçün nəzərdə tutulmuş terminlər və ifadələr sistemidir. Terminlərin və ifadələrin istifadəsi, həmçinin, məxfilikdən çıxarılan elementlər arasında söhbətin və ya ünsiyyətin mənasını başa düşməyənlər üçün çətinləşdirmək məqsədi daşıyır. Oğruların jarqonları, bir qayda olaraq, yeraltı dünyasının daxili iyerarxiyasını əks etdirir, iyerarxiyanın ən aşağı pilləsində olanlar üçün ən təhqiramiz sözlər, ləqəblər, iyerarxiyanın ən aşağı pilləsində olanlar üçün isə ən hörmətli söz və ifadələr təşkil edir.

Gənclərin dili isə öz növbəsində peşə sferasından daha çox sosial həyat və gündəlik işlərin müzakirəsi ilə bağlıdır.

Bir çox tədqiqatçılar jarqonu ədəbi dilin antipodu hesab edirlər. O, qismən jarqonla, qismən də danışq dili ilə eyniləşdirilir. Eyni zamanda, bəzi müəlliflər jarqonları “vulqar, oğru dili” kimi qətiyyətlə rədd edir, digərləri isə əksinə, dilin həyat və mütərəqqi inkişafının əlaməti, onun strukturunun əbədi dəyişməsinin əlaməti hesab edirlər. əsasən leksikdir.

Dialektlərin ayrı-ayrı adlarının bəzi təyinatları da jarqon anlayışına qarışdırılır ki, bu da yuxarıdakı əsərlərin tarixinin bizim dövrümüzə kifayət qədər uzaq olması ilə izah edilə bilər.

Xarici və yerli dilçilikdə tədqiq olunan hadisənin şərhində mövcud qeyri-müəyyənliyi, leksikologiyanın tədrisi kursunda jarqonun nəzəri və praktiki problemlərinin gələcək tədqiqində sosial və linqvistik təcrübəyə ehtiyacı və tapmaq perspektivlərini qeyd etmək lazımdır.

Onu da qeyd edək ki, biz bu araşdırmada jarqon hadisəsini inkar etmirik, əksinə, biz bunu dilin həyat və mütərəqqi inkişafının əlaməti, strukturunun, əsasən leksik quruluşunun əbədi dəyişməsinin əlaməti hesab edirik (Ovçinnikova, Ovçinnikov, 2000)

Müasir Alman lüğətində konversiya yeni sözlər yaratmaq üçün fəal şəkildə istifadə olunur. Konversiya problemi ilə məşğul olan tədqiqatçılar yekdilliklə söz yaradıcılığının bu növünü başqa bir paradigmaya yaradan kökün daxil edilməsi ilə yeni sözün yaradılması kimi müəyyən edirlər. Bir qayda olaraq, bu cür leksemlər ilkin olaraq danışq və ya gənclik lüğətində meydana çıxır, buna görə də bu sahələrdə söz əmələ gətirmə üsulundan istifadənin xüsusiyyətlərini nəzərə almaq çox vacibdir. Alman dilinin müasir danışq lüğətinin təhlili göstərir ki, bu sahədə konversiya yolu ilə sözlərin formalaşdırılmasının müxtəlif variantları həyata keçirilir.

Arqo tez-tez sözdə "psixoloji aspekt" hesab olunur. Bu nöqtəyi-nəzərdən jarqon ayrı-ayrı sosial və peşəkar qrupların nümayəndələrinin fərdi linqvistik yaradıcılığının məhsuludur, müəyyən mühitə mənsub insanların ictimai şüurunun linqvistik ifadəsi kimi xidmət edir. Bu kateqoriyanı başqa sözlə desək, “xüsusi jarqon” adlandırmaq olar.

Arqo təkcə əxlaqa və qanuna zidd olan hadisələri ifadə etmir, həm də onlara müəyyən münasibət bildirir. Arqonun ideoloji funksiyası ondan ibarətdir ki, dil danışqanların nitqinin yaş və peşəkar xüsusiyyətləri, onların müəyyən bir sosial mühitə mənsubiyyəti, habelə mədəniyyət və təhsil dərəcəsi ilə bağlı fərqlərdən təsirlənir. Eyni şəxs dildə mövcud olan bir neçə tələffüz normasına və ya variantına sahib ola bilər və ünsiyyət şəraitindən asılı olaraq onlardan istifadə edə bilər.

Real həyatda cəmiyyətin “yuxarı təbəqəsi” adlanan təbəqənin ədəbi standartdan, “aşağı təbəqə” isə sosial, şəhər və ya yerli ləhcədən istifadə etməsinə ehtiyac yoxdur və heç də həmişə istifadə etmir. V.M.Jirmunski qeyd edir: “Sosial dialektlərin mövcudluğu son nəticədə cəmiyyətin sinfi diferensiasiyası ilə yaranır, lakin dilin sosial diferensiasiyasının spesifik formaları birbaşa və birmənalı olaraq sosial siniflərə bağlı deyil” (Aitken, 1990).

Alman gənç jarqonu sərhəddə olan və ya ədəbi alman dilindən kənara çıxan söyüşdür. Alman dilində jarqon gənclik adlanır, çünki onun formalaşmasının əsas mənbəyi alman gənclərinin nitqidir. Yeni leksik vahidlərin əksəriyyəti və ya ədəbi alman dilinin geniş yayılmış sözlərinin ənənəvi semantikasi məhz gənclik mühitində formalaşır, genişləndirilir.

Alman gənç jarqonuna insan ünsiyyətinin demək olar ki, bütün sahələrində rast gəlinməsinə baxmayaraq, tematik danışq lüğəti qeyri-bərabər qruplaşdırılıb. Arqo sözlərin böyük əksəriyyəti insanın ümumi xüsusiyyətləri, xarakter xüsusiyyətləri, əqli qabiliyyətləri, xarici görünüşü,

davranışı, danışıq tərzı, məşğulıyyəti, cınslərarası münasibətlər və maliyyə ilə bağlıdır. Bu linqvistik təbəqənin leksik vahıdlərinin əksəriyyəti mənfı, hətta kəskin mənfı konnotasiyaya malıkdir və həm neytral, həm də kobud aşığılıyıcı leksikaya (täfsiredici) aid edilə bilər.

İndiyə qədər biz jarqonu ümumiyyətlə olduğı kimi ayrı-ayrı sözlər və ya ifadələr kimi qəbul etmişik və bu bəzi alimlər tərəfindən qəbul edilir, məsələn, A.İ.Smırnitski yazır ki, “genetik olaraq jarqon açıq-aydın müəyyən bir ixtisas sahəsində danışıq və ya tanış nitq tərzidir” və bununla da jarqonu ayrıca lüğət deyil, üslub kimi müəyyən edir.

Əksər alimlər “jarqon” terminini üslub kimi deyil, leksik kimi başa düşürlər. Beləliklə, məsələn, I.V.Arnold qeyd edir ki, jarqon kobud və ya komik-emosional konnotasiyaya malik sırf danışıq sözlərinə aiddir.

Alman gənclərinin jarqon dili ilə tanış olmaq mütləq bu lüğəti nitqinizə daxil etmək məqsədi olmamalıdır, çünki belə lüğət çox spesifikdir və tamamilə neytral səslə yanaşı, müəyyən mənada istifadə edildikdə açıq şəkildə mənfı və çox vaxt çox kobud mənə daşıya bilər.

Gənc jarqon, əvvəllər qeyd edildiyi kimi, dildə sabitlənmiş bir lüğət təbəqəsidir, ona görə də onun inkişaf potensialını müəyyən etmək çox vacibdir. İndi gəncləri cəmiyyətin qalan hissəsindən fərqli sosial qrup kimi tanımağa kömək edən xüsusi dili olmadan təsəvvür etmək çətindir (Farajzadəh, Ebrahimi, Ranji, Feyz, Bejani, Matin, 2006: 74). Bu, gənclərin jarqonlarının unudulmamasının və ya qadağan edilməməsinin səbəblərindən biridir. Dil müəyyən bir qrupu əks etdirən bir vasitə olduğundan gəncləri onların xüsusi lüğət təbəqəsi olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Yəni gəncliyin dili o zaman mövcud olar ki, gənclərin özləri bir sosial qrup olaraq böyüklərdən fərqlənmək arzusunda olsunlar. Gənclik jarqonunun əhəmiyyətinin zaman keçdikcə azalmamasının digər səbəbi sosial qrupun özü kimi gənclərin dilinin də daim dəyişikliyə məruz qalmasıdır.

Alman jarqon: nümunələr və mənalar.

Yaxşı: Yaxşı, bunu müəyyən etmək o qədər də asan deyil. Bu, qərarlılığı və ya düşüncəliliyi ifadə edə bilər, həm də laqeydliyi ifadə edə bilər: Bəli, bir çox müxtəlif yollarla istifadə edilə bilər və ingiliscə "oh well" ilə müqayisə edilə bilər. Siz hələ də necə cavab vermək və ya daha ətraflı reaksiya vermək istədiyinizi düşünərkən o, həm də boşluq dolduran kimi xidmət edir (Geyh, Schleicher, 1990).

Sağol: Müxtəlif vəziyyətlərdə vidalaşmaq üçün mükəmməldir - istər dost, istərsə də supermarket kassiri. Variantları Bye! ya sağol! lakin, yalnız tanış insanlarla istifadə olunur.

Bəli, bəli, yox və yox: “Bəli” və ya “Xeyr” kimi qısa sözlərin də almanca jarqon variantları var: Jo və Jup, Nö və Nee kimi məşhur alternativlərdir. Əslində, qeyri-rəsmi vəziyyətlərdə yerli alman dilində danışanlar tərəfindən no nadir hallarda istifadə olunur (Kuznetsov, 1998).

Hal-hazırda istifadə olunan jarqon vahıdlərinin sayını saymaq mümkün deyil. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, jarqon cəmiyyətin bütün təbəqələrində mövcuddur. Üstəlik, bəzi jarqon vahıdləri meydana çıxdıqdan sonra dilin ədəbi standartına keçir.

Slenq, dilin yeni və ya artıq mövcud olan sözlərinin yeni mənə qazanmış, müxtəlif qrup (peşəkar, ictimai, yaş və s. xüsusiyyətlərinə görə fərqlənən) şəxslər tərəfindən istifadə edilən xüsusi layıdır. Jarqon, arqo, vulqarizmlərdən fərqli olaraq, slenqlərdən hər hansı yaş və peşəkarlıq əlamətinə görə müəyyən qruplarda birləşən savadlı şəxslər də öz nitqlərində istifadə edirlər və onların istifadəsində məhduduiyyət qoyulmur, terminizasiya prosesində iştirak edir, istifadə olunmasında məqsəd gizlilik, məxfilik yaratmaqdan çox, uzunçuluğun qarşısını almaqdır. Adətən, bu söz və ifadələr də müxtəlif qrup şəxsləri müəyyənləşdirməyə və ya fərqləndirməyə imkan verir. Məsələn, gənclər arasında işlədilən slenqlər (Huseynzadəh, 2001).

Slenqdə yeni söz və ifadələrin meydana çıxması cəmiyyətdəki dəyişikliklərlə əlaqələndirilir, çünki jarqon dilin “canlı” hissəsidir və ətraf ələmdən gələn yeni cərəyanları, ideyaları və xəbərləri ədəbi dildən daha tez mənimsəyir. Slenq bilikləri alman dilini öyrənənləri təbii dil mühiti ilə tanış edir və onların kommunikatıv səriştələrinin inkişafına kömək edir. Arqoların məlumatlılığı mədəniyyətlərarası ünsiyyət aktını həyata keçirərkən hər cür qəribəliklərə və nitq səhlərinə, ünsiyyət "uğursuzluqlarına" gətirib çıxarır.

Alman dili də daim yeni sözlər, xüsusən də ingilis dilindən, lakin getdikcə daha çox Norveç, Danimarka və İsveç kimi Şimali Alman dillərindən yeni sözlər birləşdirir. ABŞ-da insanlar Kaffeeklatsch zamanı Gemuetlichkeit haqqında danışa bilsələr də, Almaniyaadakı gənclər bu hissi çoxdan hygge adlandırırlar. Bu, onların fikrincə, Gemütlichkeit hissini daha yaxşı təsvir edən Danimarka sözüdür (Wiche, 1993). Sonda deyə bilərikki, jarqon sosial cəmiyyətin müəyyən təbəqələri tərəfindən yaradılır ki, onlar mediaya çatana qədər bu sözü digər qruplara yayırlar. Televiziya və radio kimi kütləvi informasiya vasitələri yeni sözlər yayır, bəzən hətta bəziləri uydurur. Yeni jarqon sözlər rəsmi dilə daxil ola bilər, kiçik qrupların lüğətində qala bilər və ya istifadə oluna bilər.

Nəticə

Beləliklə, jarqon danışığı nitqində ədəbi standart elementlərinin sırf üslubi məqsədlər üçün şüurlu, düşünülmüş şəkildə istifadəsi hesab olunur. Yenilik, qeyri-adilik, ümumi qəbul edilmiş modellərdən fərqlilik effekti yaratmaq, danışanın müəyyən əhval-ruhiyyəsini əks etdirmək, ifadəyə konkretlik, canlılıq, ifadəlilik, qısalıq, obrazlılıq vermək və s. jarqonun əsasını təşkil edir. Metafora, metonimiya, sinekdoxa, evfemizm, litota kimi vasitələr bu məqsədlərə çatmağa kömək edir.

Fikrimizcə, jarqonun öyrənilməsi beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi kontekstində getdikcə aktuallaşır və alman gənclərinin mentalitetinin milli spesifik xüsusiyyətlərini daha yaxşı anlamağa kömək edir.

Bu məqalədə biz alman jarqonunun yeni dil vahidlərinin formalaşdırılması barədə ətraflı danışdıq. Yeni jarqonların əlavəsi bütün lüğətin doldurulması ilə eyni şəkildə baş verir.

Ədəbiyyat

1. Qurbanov, A.M. (2004). Ümumi dilçilik. Bakı: Nurlan. № 2, s.100-150.
2. Babayev, A.M. (2017). Dilçiliyə giriş. Bakı: Mütərcim, s.120-202.
3. Zavyalova, V.M., İlyina, L.V. (1984). Praktiki alman dili kursu. 1-ci hissə, 4-cü nəşr.
4. Kondakova, E.A. (2003). Alman qrammatikası, s.58-100.
5. Dilçilik ensiklopediyası. (2006). I-II. Bakı.
6. Ovçinnikova, A.V., Ovçinnikov, A.F. (2000). Alman dilinin qrammatikası (qrammatik məlumat kitabçası ilə). M.: Xarici dil.
7. Aitken, M.J. (1990). Science-Based Dating in Archaeology. Longman, New York.
8. Farajzadəh, M.A., Ebrahimi, M., Ranji, A., Feyz, E., Bejani, V., Matin, A.A. (2006). HPLC and GC methods for determination of lubricants and their evaluation in analysis of real samples of polyethylene, Microchim. № 153, pp.73-78.
9. Geyh, M.A., Schleicher, H. (1990). Absolute Age Determination. Springer Berlin Heidelberg. Berlin, Heidelberg.
10. Kuznetsov, S.A. (1998). Bolshoy tolkovyy slovar russkogo yazyka. SPb.
11. Hüseynzadəh, G. (2001). Teaching oral communication in a foreign language. Bakı: Mutarjim, 314 p.
12. Wiche, R.E. (1993). Kontakte knupfen. Munchen: Langenscheidt, 155 p.

Göndərilib: 30.07.2023

Qəbul edilib: 14.09.2023